

УДК 657.44:336.717.061

Особливості фінансового обліку розрахунків за банківськими кредитами

Фатенок-Ткачук А.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Музика Ю.С.

студентка факультету економіки і управління
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Стаття присвячена актуальним питанням особливостей фінансового обліку розрахунків за банківськими кредитами на підприємствах. Проаналізовано та систематизовано основні ознаки, які визначають сутність банківського кредиту. Досліджено особливості банківських кредитів в іноземній валюті. Визначено особливості відображення у фінансовому обліку операцій, які пов'язані з банківськими кредитами, а саме операції з відсотками.

Ключові слова: кредит, банківський кредит, відсотки, кредитні відносини, зобов'язання.

Фатенок-Ткачук А.А., Музыка Ю.С. ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСОВОГО УЧЕТА РАСЧЕТОВ ПО БАНКОВСКИМ КРЕДИТАМ

Статья посвящена актуальным вопросам особенностей финансового учета расчетов по банковским кредитам на предприятиях. Проанализированы и систематизированы основные признаки, которые определяют сущность банковского кредита. Исследованы особенности банковских кредитов в иностранной валюте. Определены особенности отражения в финансовом учете операций, связанных с банковскими кредитами, а именно операции с процентами.

Ключевые слова: кредит, банковский кредит, проценты, кредитные отношения, обязательства.

Phatenok-Tkachuk A. O., Muzyka Yu.S. FEATURES OF ACCOUNTING OF BANK LOAN PAYMENTS

This article is devoted to current issues of features of bank loans payments accounting on enterprises. The main features that define the essence of a bank loan were analyzed and systematized. The features of bank loans in foreign currency has been explored. The features, reflected in the financial accounting transactions related to bank loans, such as real interest has been determined.

Keywords: credit, bank's credit, interest, credit relationships, commitment.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В сучасних умовах банківські кредити відіграють важливу роль у діяльності підприємства. На жаль, не існує єдиної методики щодо обліку операцій, пов'язаних з банківськими кредитами, а це спричиняє певні невідповідності. Крім того, варто звернути увагу на особливості обліку відсотків за банківськими кредитами, які є невід'ємною частиною кредитних відносин між банком та підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання обліку розрахунків за банківськими кредитами є дуже актуальним, тому сучасні науковці досліджують цю проблему у своїх наукових працях. Особливості обліку кредитних операцій досліджували Головай Н.М., Красножон А.В., Ананьева А.С., Ковзун Л.І. та Темчишина Ю.Л., а питання щодо обліку банківських кредитів у іноземній валюті у своїх

працях досліджувала Стадник Г.П. Проте, дане питання потребує подальшого дослідження, адже воно залишилось невирішеним до кінця.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень щодо обліку розрахунків за банківськими кредитами, залишились невирішеними деякі питання, а саме не визначено найбільш доцільну методику обліку операцій, пов'язаних з розрахунками за банківськими кредитами.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Під час написання статті, плануємо вирішити проблему щодо визначення особливостей обліку розрахункових операцій за банківськими кредитами, запропонувати єдину, найбільш прийнятну методику щодо обліку операцій щодо відсотків за банківськими кредитами.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В процесі діяльності підприємства часто виникає потреба в залученні додаткових коштів, а саме шляхом отримання кредиту. З метою формування методики обліку зобов'язань за банківськими кредитами, варто зосередити увагу на сутності кредиту як джерела зобов'язання підприємства, адже це питання є дуже актуальним в умовах сьогодення.

В умовах обмеженості ресурсів та необмеженості потреб, значення зовнішніх ресурсів є актуальним завжди. Зважаючи на нестабільність курсу валют, низької платоспроможності суб'єктів господарювання підвищується необхідність банківського кредитування, якщо не з метою розвитку, то задля підтримання досягнутого рівня.

Через попит на послугу банківського кредитування виникають питання щодо правильності та повноти бухгалтерського супроводу такої операції.

Існує декілька трактувань визначення «кредит» та «банківський кредит». Наведемо приклад основних.

Банківський кредит – це платне надання банками грошових коштів у тимчасове користування на визначених кредитним договором умовах із дотриманням принципів повернення, строковості, забезпеченості, платності, цільового використання [1].

Кредит – позичковий капітал банку у грошовій формі та в банківських металах, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання [2].

Не дивлячись на ґрунтовні дослідження питання обліку зобов'язань за банківськими кредитами, актуальним є питання вибору банківської установи з кредитним договором, що є найменш ризиковим для підприємства.

Об'єктом кредиту є позичена вартість, яка передається в позику одним суб'єктом іншому. Позичена вартість може бути у формі грошей, товарів, виконаних робіт, наданих послуг. Позика породжує кредитні відносини між партнерами.

До суб'єктів кредиту відносять кредитора і позичальника. Кредиторами є учасники кредитних відносин, як мають вільні кошти і передають їх у тимчасове користування іншим суб'єктам – позичальникам. Учасниками кредитних відносин можуть бути фізичні особи, юридичні особи, а також держава.

На рисунку 1 відображено основні ознаки, що визначають сутність кредиту.

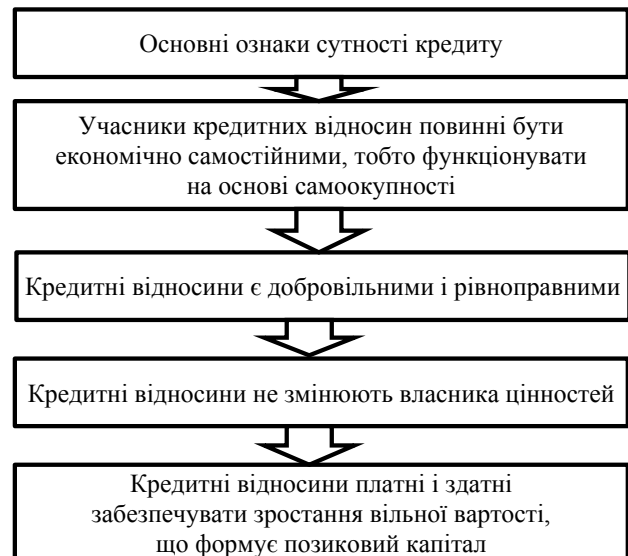

Рис. 1. Основні ознаки, що визначають сутність кредиту

Джерело: сформовано на основі аналізу наукових джерел [10]

Крім того, процес кредитування підприємств обов'язково має відповідати таким принципам: поворотність, терміновість, платність, забезпеченість, цільове використання коштів.

За призначенням і характером використання банківські кредити класифікують наступним чином:

- у поточну діяльність – надаються позичальникам на задоволення тимчасової потреби в коштах для придбання поточних активів за розриву між часом надходження коштів та здійснення витрат (кредити на купівлю сировини та інших виробничих запасів, сезонні затрати тощо);

- в інвестиційну діяльність – надаються позичальникам на задоволення тимчасової потреби в коштах під час здійснення ними дій щодо реалізації інвестицій або інвестиційного проекту (капітальні витрати на реконструкцію, модернізацію та розширення діючих основних фондів, нове будівництво та освоєння землі, купівля будівель, споруд, обладнання тощо).

За строком використання розрізняють короткострокові (до одного року), середньострокові (до трьох років) і довгострокові (понад три роки).

За видом процентної ставки вирізняють банківські кредити:

- з фіксованою ставкою процента – процентна ставка не може змінюватися протягом дії кредитного договору, характерні для стабільної економіки;

– з «плаваючою» ставкою процента – кредитор залишає за собою право змінювати процентну плату впродовж строку користування кредитом позичальником. Різновидом є кредити, процентна ставка за якими «прив'язана» до певного індексу чи показника (індексу інфляції, облікової ставки центрального банку, ставки LIBOR та ін.);

– дисконтні кредити – виплата процентів здійснюється в момент надання кредиту. Ця схема виплати застосовується до особливо ненадійних клієнтів.

За формою надання банківські кредити бувають у готівковій формі та у безготівковій [12].

Бухгалтерський облік має забезпечити своєчасне і правильне складання й подання банку документації, необхідної для одержання кредитів, контроль за цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів, інформацію про ефективність залучення кредитних коштів, яка необхідна для прийняття правильних управлінських рішень.

Для того, щоб отримати кредит, необхідно подати до банку заяву, а також пакет необхідних документів, зокрема, копії свідоцтва про реєстрацію і статуту, картка зі зразками підписів, форми фінансової звітності, довідка з Державної фіскальної служби, гарантійні зобов'язання поручителя, бізнес-план.

Підприємства часто користуються послугами факторингу та форфейтингу.

Факторинг – це система фінансування, за умовами якої підприємство постачальник продукції переуступає короткострокові вимоги за торговельними операціями банківській установі (факторинговій компанії). В основу факторингової операції покладено принцип придбання банком рахунків-фактур під – підприємства-постачальника за відвантаженою продукцією, тобто передачу банку постачальником права вимагати платежі з покупця продукції.

Форфейтинг – це фінансова операція з рефінансування заборгованості щодо експортного товарного кредиту, яка оформляється шляхом індосаменту перехідного векселя на користь банківської установи [13].

Під час вибору банківської установи з метою залучення кредиту з найменшими ризиками, необхідно звернути увагу на наступні важливі фактори:

- схема кредитування;
- комісія (одноразова, прихована);
- можливість дострокового погашення;

– вартість застави, що пропонує банк (оцінка банку може відрізнятись від вашої не більше, ніж на 10%);

– відсоткова ставка.

Погашення заборгованості по кредиту та відсотків здійснюється позичальниками, як правило, щомісяця, відповідно до обраної схеми погашення тіла кредиту: ануїтетної чи класичної.

Ануїтетна схема погашення кредиту – передбачає виплату банку рівних сум щомісячно, не залежно від заборгованості по тілу кредиту. Ця сума складається з частини погашення тіла кредиту та відсотків за користування кредитом. Такий механізм має сенс при тривалому кредитуванні, оскільки є ймовірність, що частину суми буде погашено завдяки інфляції.

Класична схема погашення кредиту передбачає щомісячне погашення тіла кредиту рівними частинами і нарахування відсотків за користування кредитом на залишок заборгованості. Тобто відбувається щомісячне зменшення суми кредиту, що підлягає сплаті [14].

Облік довгострокових кредитів ведуть на рахунку 50 «Довгострокові позики», а короткострокових кредитів ведуть на рахунку 60 «Короткострокові позики».

Сплачені відсотки за користування банківськими кредитами не включають у виробничу собівартість продукції, а відносять на фінансові витрати, тобто записують в дебет субрахунку 951 «Відсотки за кредит» з кредиту рахунку 31.

Відсотки за кредит можна обліковувати двома способами, а саме:

1. Заборгованість за відсотками відображається у складі заборгованості за отриманими кредитами.

2. Заборгованість за відсотками обліковується окремо від суми отриманого кредиту.

У таблиці 1 наведено приклад відображення операцій щодо обліку відсотків за кредитами.

Часто виникає необхідність отримання кредиту в іноземній валюті. Кредити можуть бути отримані в комерційних банках України, а також від нерезидентів. Для одержання кредиту в банк подається заява та документи, що підтверджують обґрунтованість отримання кредиту та фінансовий стан підприємства.

Кредити, позики в іноземній валюті, у тому числі поворотну фінансову допомогу в іноземній валюті, від нерезидентів можуть одержувати резиденти України для використання їх за цільовим призначенням, визначеним договором. Кредити одержують лише в безготівковій формі [2].

Типова кореспонденція щодо обліку відсотків за банківськими кредитами

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
Перший спосіб		
Нараховано відсотки на основну суму банківського кредиту	951	601, 501
Списано відсотки з поточного рахунку	601, 501	311
Другий спосіб		
Нараховано відсотки на основну суму банківського кредиту	951	684
Списано відсотки з поточного рахунку	684	311

За основною сумою кредиту та за відсотками на дату балансу та на дату здійснення розрахунків відображають курсові різниці:

– при збільшенні валютного курсу – кредит субрахунків 502 «Довгострокові кредити банків в іноземній валюті», 602 «Короткострокові кредити банків в іноземній валюті» і дебет субрахунку 974 «Втрати від неопераційних курсових різниць»;

– при зменшенні валютного курсу – дебет субрахунків 502 «Довгострокові кредити банків в іноземній валюті», 602 «Короткострокові кредити банків в іноземній валюті» і кредит субрахунку 744 «Дохід від неопераційної курсової різниці».

Операції в іноземній валюті відображають у валюті розрахунків і у валюті звітності (у гривнях). Заборгованості за позиками і за відсотками є монетарними статтями, за якими потрібно відображати курсові різниці.

Розрахунки за поточними зобов'язаннями, переведеними зі складу довгострокових, при настанні строку погашення протягом 12 місяців з дати балансу, обліковують на рахунку 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями» на субрахунках:

– 611 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті»;

– 612 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в іноземній валюті» [3].

За кредитом рахунку 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями» відображається та частина довгострокових зобов'язань, яка підлягає погашенню протягом 12 місяців з дати балансу, за дебетом – погашення поточної заборгованості, її списання тощо. Запис у кредит рахунку 61 робиться в кореспонденції з рахунками за обліком довгострокових зобов'язань (рахунки 50, 51, 52, 53, 55). В дебет рахунку 61 записують з кредита рахунків 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках» –

при погашенні зобов'язань грошима; рахунків 37, 60, 62, 71 – при погашенні з інших джерел. Аналітичний облік ведеться за кредиторами та видами заборгованості.

На жаль, в Україні існують проблеми кредитування підприємств. Серед основних можна виділити наступні:

– високі відсоткові ставки;
 – проблеми законодавчого та нормативного забезпечення фінансової діяльності підприємств, зокрема, їх кредитної підтримки;
 – відсутність гнучкої системи гарантійних фондів із використанням коштів державного, місцевого і муніципального бюджетів, а також коштів міжнародних фінансових інститутів, що дало б змогу мобілізувати активи й ресурси на центральному і регіональному рівнях з метою забезпечення кредитів для підприємств [15].

Висновки з цього дослідження. Ведення обліку має мету забезпечити вчасне і правильне складання і подання банку документації, яка необхідна для того, щоб одержати кредит, контроль за цільовим використанням і дотриманням строків користування кредитом. Також повинна надаватись інформація про ефективність залучення кредитних коштів, яку використовують при прийнятті управлінських рішень та плануючи діяльність підприємства на майбутнє.

Варто відзначити, що облік у даній сфері має значні перспективи розвитку, що спричинено активною позицією бухгалтерської спільноти, професійних організацій бухгалтерів і аудиторів, засоби масової інформації, в тому числі професійних видань з бухгалтерського обліку [11].

Процес кредитування потребує правильного ведення бухгалтерського обліку, адже має певні особливості. Тому, необхідно слідкувати за точністю ведення обліку на цій ділянці, щоб забезпечити підприємство інформацією про фінансови стан, ефективність кредитування і використання банківських кредитів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пінчук Л. Д. Облік кредитів банку [Електронний ресурс] / Лідія Дмитрівна Пінчук // Все про бухгалтерський облік – Режим доступу: http://www.vobu.com.ua/ukr/crib_categories/question/56.
2. Положення Національного банку України «Про кредитування» [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=1156375>.
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 р. №291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/page>.
4. П (С)БО № 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 січня 2000 р. № 20 зі змінами і доповненнями.
5. Калашник В. М. Відображення розрахунків за довгостроковими позиками на рахунках обліку [Електронний ресурс] / В. М. Калашник, Я. П. Іщенко // Вінницький національний аграрний університет. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_DN_2011/Economics/7_82404.doc.htm.
6. Головай Н. М. До проблеми обліку кредитних операцій [Електронний ресурс] / Н. М. Головай, А. В. Красножон // Вінницький торговельно-економічний інститут КНЕУ. – Режим доступу: <http://intkonf.org/golovay-nm-krasnozhon-av-do-problemi-obliku-kreditnih-operatsiy/>.
7. Ананьєва А. С. Облік споживчого кредитування в умовах сьогодення [Електронний ресурс] / А. С. Ананьєва. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_SNP_2015/Economics/3_190060.doc.htm.
8. Стадник Г. П. Облік та контроль банківських операцій в іноземній валюті [Електронний ресурс] / Галина Петрівна Стадник // Б.в. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://catalog.odnb.odessa.ua/opac/index.php?url=/notices/index/IdNotice:226370/Source:default#>.
9. Проблеми банківського кредитування в сучасних умовах розвитку промислового виробництва в Україні / Ю. Л. Темчишина, Н. О. Пустовіт // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2012. – Вип. 9(3). – С. 379-384. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/есnof_2012_9\(3\)_54](http://nbuv.gov.ua/UJRN/есnof_2012_9(3)_54).
10. Росоха М. М. Актуальні проблеми кредитування фінансово-господарської діяльності підприємств / М. М. Росоха, Г. В. Войтенко. // Вісник Черкаського університету. – 2015. – № 12.
11. Shmatkovska T. O. Introduction of elements of accounting systems of foreign countries in accounting practice in Ukraine / Tatjana Oleksandrivna Shmatkovska // Introduction of elements of accounting systems of foreign countries in accounting practice in Ukraine. – 2016. – № 2.
12. Охрименко І. Б. Споживчий кредит в Україні: реалії та перспективи розвитку : дис. канд. ек. наук / Охрименко Ірина Борисівна – Київ, 2015. – 290 с.
13. Реструктуризація – важливий етап в управлінні заборгованістю Холод З. М., Волович О. Б., Холод З. М. Реструктуризація – Важливий етап в управлінні заборгованістю [Електронний ресурс] / З. М. Холод, О. Б. Волович. – 2016. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Nvuu/Ekon/2010_29_2/statti/2.htm.
14. Савчук І. А. Методи нарахування доходів банків за кредитними операціями: теоретичний аспект та практичне застосування [Електронний ресурс] / Ірина Анатоліївна Савчук – Режим доступу: <http://intkonf.org/savchuk-ia-metodi-narahuvannya-dohodiv-bankiv-za-kreditnimi-operatsiyami-teoretichniy-aspekt-ta-praktichne-zastosuvannya/>.
15. Акчуріна Ю. М. Проблеми та перспективи кредитування малого бізнесу [Електронний ресурс] / Ю. М. Акчуріна, А. І. Мальцева // Вісник Запорізького національного університету – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Natural/Vznu/eco/2008_1/2008-26-06/akch.pdf.